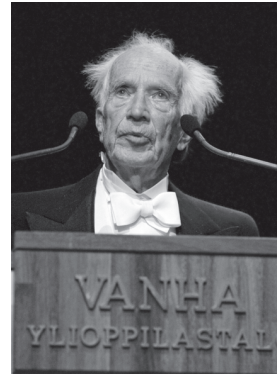

Peitsa Mikola

* 15.10.1915 † 9.5.2017

PEITSA UNTAMA MIKOLA (vuoteen 1937 Mikkola) oli syntymään kaupunkilaispoika. Hänen vanhempansa olivat Jyväskylän seminaarin lehtori, kouluneuvos Juho Mikael Mikkola ja Fanny Maria os. Sirén. Perheen vanhemmat pojat olivat jo nuorina innokkaita luonnonharrastajia ja myös Peitsa oli kiinnostunut luonnosta ja metsistä. Jyväskylän lyseossa ei kuitenkaan vielä 1930-luvulla ollut erityistä luontokerhoa eikä koulun luonnontieteiden opettajakaan saanut Mikolan mukaan oppilaitaan oikein innostumaan edustamastaan oppiaineesta.

Kirjoitettuaan ylioppilaaksi vuonna 1934 Peitsa Mikolalla oli valittavana useita urasuunnitelmia. Luonnontieteet ja metsäala tuntuivat vetävän vahvimmin puoleensa, jos kohta ne eivät olleet ainoita vaihtoehtoja. Ajatus tutkijan urasta oli silti Mikolalle jo alusta alkaen melkein päitselfään selvänä: jos ei nyt suorastaan metsätieteiden piiristä löytyisi, niin niitä sivuavilta aloilta kumminkin. Sattui niin sopivasti, että Mikolan akateeminen opettaja, silloinen yliopiston metsänhoitaja, apulaisprofessori Martti Tertti etsiskeli pilalle hakattujen yksityismetsien tutkimukseen nuorta metsänhoitajaa tai varttunutta opiskelijaa projektin päätutkijaksi ni-

metyn Risto Sarvaksen avustajaksi. "Sen mieleisempää paikkaa en olisi voinut toivoakaan" muisteli Peitsa Mikola myöhemmin tutkijanuransa alkua.

Metsänhoitajatutkinnon Peitsa Mikola suoritti vuonna 1938, mutta jo seuraavana vuonna Suomen poliittinen tilanne alkoi synkistyä. Kun Mikola täytti 24 vuotta, hän sai syntymäpäivänään 1939 käskyn ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Koko talvisodan ajan vänrikki Mikola oli rannikotykistö patterin päällikkönä Kotkan edustalla sijaitsevassa Rankin saarella. "Silloin varmaan kykenin hyödyttämään isänmaata eniten" muisteli Peitsa vuosikymmeniä myöhemmin tuota ankaraa aikaa. – Isänmaallisuus ja maanpuolustushenki säilyivät Peitsa Mikolalla elävänä myöhemminkin ja hän muun muassa osallistui sotien jälkeiseen veteraanityöhön monin tavoin.

Jo vuonna 1940 Peitsa Mikolasta tuli Helsingin yliopiston metsänarvioimisen ylimääräinen opettaja neljäksi vuodeksi, mikä katkesi melko yllättäen metsänarvioimisen professori Erik Lönnrothin kanssa syntyneeseen kiistaan. Mikola oli uusinnut vuonna 1945 Lönnrothin vuosina 1919–1920 laatiman kenttätöiden ohjemonisteen, mistä professori pahoitti mielensä ja

Mikola katsoi parhaimmaksi siirtyä vähin äänin Metsäntutkimuslaitokseen professori Yrjö Ilvessalon assistentiksi. Ilvessalolta hän sai heti väitöskirjansa aiheeksi selvittää säätekijöiden vaikutusta puiden kasvuun, aiheen joka oli Ilvessalon johtamien valtakunnan metsien inventointien kannalta aivan olennainen.

Mikola pääsi vuonna 1946 runsaan vuoden ajaksi Upsalan yliopistoon tunnetun metsäpuiden sienijuurten eli mykorritsojen tutkijan Elias Melinin oppilaaksi. Tuona aikana valmistui Peitsan väitöskirja, joka käsitteli ns. koivun mustan mykorritsan, *Coenococcum graniforme*, fysiologiaa ja ekologiaa. Lajissaan ensimmäinen suomalainen mykorritsatutkimus ilmestyi vuonna 1948, minkä jälkeen nuori tohtori saattoi ilmaston aiheuttamia puiden kasvun vaihteluita käsittelevän tutkimuksensa nopeasti painokuntoon. Tätä teemaa hän vielä täydensi useaan otteeseen myöhemminkin varsinkin metsänrajalla kasvavien mäntyjen osalta.

Vuonna 1950 Peitsa Mikola pääsi ensimmäisten suomalaisten ASLA-stipendi-aattien joukossa vuodeksi USA:han kuuluisan venäläissyntyisen metsämaantutkijan S. A. Wilden laboratorioon Madisonin yliopistoon, Wisconsiniin, jatkamaan mykorritsoihin ja yleisemmin metsäpuiden ravinnonottoon keskittyneitä tutkimuksiin.

Amerikasta kotimaahan palattuaan Peitsa Mikola, joka oli saanut nimityksen Metsäntutkimuslaitoksen erikoistutkijaksi, jatkoi metsäbiologisia tutkimuksiaan puiden karikkeiden hajoamisesta ja metsähumuksen biologiasta. Samaan aikaan hän laajensi tutkimustensa aihepiiriä metsäpuiden taimien kasvattamiseen suomalaisilla taimitarhoilla. Vuonna 1953 hän ryhtyi hoitamaan yliopiston metsänhoita-

jan virkaa, mihin kuului sekä metsänhoitotieteiden perusteiden opetus talvikauden aikana Helsingissä että metsänhoidon kenttäopetuksen johtaminen kesäkauden aikana yliopiston metsäasemalla Juupajoen Hyytiälässä. Tehtävä oli vaativa, mutta se antoi Peitsa Mikolan kaltaiselle itsenäiselle henkilölle myös hyvät mahdollisuudet jatkaa tieteellistä toimintaansa. Opetustyössä Mikolan laaja kokemus sekä perusteellinen tietämys metsänhoidosta ja sen perusteista nostivat hänet metsäalan pätevimpien opettajien joukkoon. Varsinkin Mikolan erinomaisesta muistista kerrottiin laajalti ylioppilaiden piirissä. Mikolan ei tarvinnut kuin kerran katsahtaa keväällä kenttäharjoittelunsa alkavaa "fortia" tiukasti, kun hän jo muisti erehtymättä oppilaansa nimeltä tämän opintojen loppuun saakka. Hyytiälän vanhojen, jo 1910-luvun alussa pystytettyjen hirsirakennusten lisänä Mikola sai aikaan sen, että asemalle ryhdyttiin pystyttämään uutta opetusrakennusta, minne sijoitettiin mm. tilava laboratorio, luentosali ja kirjasto.

Retkeily ja hiihto olivat jo poikavuosisista saakka olleet Peitsa Mikolan mieliharrastuksia ja Lappi ja sen luonto kiehtoivat häntä jatkuvasti. Näihin liittyi saumatta luonnonsuojelu, jonka piirissä Mikola toimi aktiivisesti. Suomen Luonnonsuojeluyhdistykseen hän liittyi jo sen perustamisvaiheessa ja luonnonsuojeluyhdistyksen sihteerinä Peitsa toimi vuosina 1946–1950. Kerätessään aineistoa puiden kasvututkimustaan varten hän oli jo perehtynyt useihin arvokkaisiin aarnimetsäkohteisiin Suomen eri puolilla. Useat vuonna 1956 perustetut uudet kansallis- ja luonnontuotot perustuivatkin Mikolan Suomen Metsätieteelliselle Seuralle tekemiin esityksiin sekä hänen metsäalan lehdissä julkaisemiinsa artikkeleihin.

Vuonna 1957 Peitsa Mikola nimitettiin metsäbiologian henkilökohtaiseksi professoriksi, missä virassa hän toimi eläkkeelle vetäytymiseensä saakka vuonna 1978. Professorikautenaan hän toimi Helsingin yliopistossa yhteensä kahdeksassa väitöstilaisuudessa vastaväittäjänä ja metsäylioppilaiden kaksiviikkoista Pohjois-Suomen kurssia hän johti yhteensä kymmeneenä kesänä perehdyttäen tulevia metsänhoitajia Lapin metsien hoidon ja suojelun erityisongelmiin.

Peitsa Mikolan tieteellinen toiminta jatkui professoriksi nimityksen jälkeen entistä paremmissa puitteissa. Varsinkin USA:sta tulleet ns. markkatalistipendit mahdollistivat useampienkin tutkimusapulaisten palkkaamisen kesäksi Hyytiälän metsäaseman uusiin laboratorioihin. Muutamia mykorrhizas tutkimuksia Mikola julkaisi yhdessä työtovereittensa ja oppilaittensa kanssa, mutta valtaosa kotimaisista tutkimusraporteista ilmestyi yksinomaan tutkijan itsensä omalla nimellä. Hänen kansainvälinen maineensa alkoi 1980-luvulta alkaen kasvaa.

1960-luvun lopulla Mikolan kirjoitusten aihepiiri laajeni nopeasti luonnonsuojelusta metsien moninaiskäyttöön ympäristönhoitoon, maankäytön suunnitteluun ja yleensä luonnonvarojen kestäväseen käytön hallintaan. Helsingin yliopistossa Peitsa Mikola ajoi voimakkaasti erityisen ympäristönsuojelun professorin viran perustamista ja kun asia viivästyi, hän aloitti vastaavan opetuksen omilla luennoillaan.

Peitsa Mikolan julkaisutoiminta käsitti yhteensä yli 400 kirjallista esitystä, joista noin 180 raporttia tai kongressijulkaisua olivat sanan suppeassa mielessä tieteellisiä. Näiden lisäksi Peitsa osallistui muutamien mittavan kokoomajulkaisun toimittamiseen.

Tieteellisten seurojen johtoelimissä, mm. Suomen Metsätieteellisen Seuran puheenjohtajana Peitsa Mikola toimi kahden vuoden ajan ja Suomen Maantieteellisen Seuran puheenjohtajana yhden vuoden ajan. Suomalaisen Tiedekatemian jäseneksi hänet valittiin vuonna 1973 ja Suomen Tiedeseuran jäseneksi kaksi vuotta myöhemmin.

Vuonna 1967 Peitsa Mikola sai FAO:n André Mayer-stipendin yli vuoden kestäneeseen maailmanympärimatkaan, jonka aikana hän tutustui erityisesti metsäpuiden mykorrhitsojen merkitykseen luonnostaan metsättömien alueiden metsittämisessä. Vaikka Mikola oli jo käynyt kongressi- ja tutustumismatkoilla useissa Euroopan maissa, vasta tämän matkan aikana hän perehtyi syvällisemmin trooppisten seutujen metsänistutusten biologisiin ongelmiin. IUFRO (Metsätieteellisten tutkimuslaitosten kansainvälisen liitto) sekä IFS (International Foundation of Science) kumpikin kutsuivat Mikolan mykorrhitsiasiantuntijoidensa joukkoon ja tässä ominaisuudessa Mikola teki 1970-luvulla lukuisia lyhempiä ja pitempiä matkoja muun muassa Intiaan, Filippiineille, Indonesiaan ja Malesiaan. Myöhemmin useat kotimaiset toimijat käyttivät hyväkseen Mikolan asiantuntemusta rahoittaessaan metsitysprojekteja esimerkiksi Keniassa, Nigerissä, Iranissa ja Sri Lankassa. Vielä vuonna 1985 Mikolaa pyydettiin tarkastamaan FINNIDAN rahoittamia projekteja Sudanissa.

Peitsa Mikolan työ on ollut arvokasta erityisesti kolmesta näkökulmasta: Hän toimi jo 1940-luvulla oman tutkimusalan, metsäbiologian, pioneerinä Suomessa. Hän kansainvälisti suomalaista tutkimustoimintaa ja lisäksi vaikutti metsäsektorin käytännön ratkaisuihin muun muassa lati-

nalaisessa Amerikassa, trooppisessa Afrikassa ja eteläisessä Aasiassa. Oli tämän vuoksi vain luontevaa, että Peitsa Mikolan

100-vuotisseminaarin juhlakirja, joka ilmestyi lokakuussa 2015 sai nimekseen ”vuosisadan metsäbiologi”.

Matti Leikola

*Kuva:
Erkki Oksanen / Luke*